

2014

BNG BANK ERFGOEDPRIJS 2014

DE STEM VAN

DE JURY

betrokken
innovatie
burgers
cultureel
musea
monumenten
toerisme
erfgoed

archeologie
activiteiten
archieven
bijzonder
belang
erfgoedbeleid
educatie
initiatieven

Kunsten '92

De stem van de jury:

Geen woorden maar daden

Het jurymotto

‘Het gaat er niet om hoeveel erfgoed je als gemeente hebt, maar om wat je ermee doet’. Dat is het motto van de jury van de **BNG Bank Erfgoedprijs**. De vertaling van beleid in concrete projecten en activiteiten geeft de doorslag. Bevlogenheid en inzet leggen meer gewicht in de schaal dan kwantiteit, budget of inwonertal. Monumentale stad of plattelandsgemeente: wie in 2014 met aansprekende gemeentelijke erfgoeddeden kwam, had een streepje voor bij ons.

HOE OORDELEN WIJ?

Dit jaar dongen 13 gemeenten mee, met een motivatiebrief en talrijke fotobijlagen. Hoe konden wij uit deze papieren zee de kandidaten voor de prijs zeven? Door een zorgvuldig en actief proces, dat ook de jury zelf inspireert.

Zoals ieder jaar werden alle aanmeldingen in een jurybijeenkomst uitvoerig besproken. Zorgvuldige samenvattingen hielpen een duidelijk beeld te krijgen. In de discussie, die in meerdere ronden plaatsvond, werden de criteria van de BNG Bank Erfgoedprijs op de aanmeldingen ‘losgelaten’: Worden de burgers betrokken, en hoe? Wordt erfgoed ook ingezet buiten de bekende en ‘vertrouwde’ beleidsterreinen? Is het beleid ook bestemd voor ‘onder de 16 jaar’ en wat is er innovatief aan de betreffende gemeente?

Wij kijken in toenemende mate of de gemeente actief is op internet: verkondigt de website een even enthousiast erfgoedverhaal als de aanmelding? Is de informatie goed te vinden? En hoe zit het met de andere communicatie-uitingen? Belangrijk is verder: maakt de gemeente het ook in de toekomst waar? Worden mooie projecten niet een volgend jaar weer wegbezuinigd? Is het beleid behalve goed en continu ook vernieuwend of uitdagend, wordt de jury verrast? Al deze en andere criteria worden zorgvuldig getoetst. Op grond van deze weging, kwam de jury tot vier genomineerde gemeenten, die qua grootte en ligging uiteenlopen.

Daarna volgde een belangrijke tweede fase: de jury ging ‘undercover’ naar de genomineerde gemeenten. Een busje met chauffeur bracht ons gedurende 2 dagen in Bergen Op Zoom, Midden-Delfland, Coevorden en Rheden.

Onderweg hadden we ruim de tijd om de opgedane indrukken af te zetten tegen datgene wat we in de juryvergadering hadden geconstateerd. In hoeverre strookte de ‘papieren werkelijkheid’ van de aanvraag met dat wat we ter plekke waarnamen? Zag je het bevlogen plan terug? Was het project net zo mooi als de maquette? En als je bewoners aanschoot: waren ze betrokken?

Uiterst nuttig, want om te ‘geloven’ moet je toch ook ‘zien’ en ‘beleven’.

WAT VONDEN WE (ERF)GOED?

De jury was in 2014 opnieuw onder de indruk van de kwaliteit van de inzendingen. Veel inzenders weten hun verhaal op inspirerende wijze te presenteren. Vaak staat niet alleen het erfgoed centraal, maar ook de mensen die zich daarvoor inzetten: de lokale erfgoedambassadeurs. Prachtige fotobijlagen geven een beeld van het erfgoed en de veelheid aan projecten, waar door iedereen aan wordt gewerkt. Het viel de jury op dat gemeenten hun erfgoedbeleid steeds meer durven uit te dragen. Enkele slagen erin erfgoed onderdeel te maken van andere beleidsterreinen, van economie tot en met sociaal beleid. De jury zag veel creatieve verbindingen tussen gemeenten, inwoners, ondernemers en instellingen. Erfgoed wordt ook steeds breder ‘aangesneden’: van monumenten, musea, groen en landschap tot mobiel, industrieel en immaterieel erfgoed. Social media blijken een uitstekend middel om mensen te informeren en te activeren. Met de jeugd worden eigentijdse activiteiten uitgevoerd. Net als afgelopen jaar ziet de jury ‘de burger’ actiever en mondiger worden, waar veel initiatieven ‘van onderop’ van getuigen. Niet bedacht in de raadszaal of achter het bureau, maar door gemobiliseerde inwoners. Erfgoed kan rekenen op veel draagvlak en gemeenten maken goed gebruik van dat potentieel.

WAT KAN (NOG) BETER?

Het aantal aanmeldingen was dit jaar lager dan in voorgaande jaren. Een reden daarvoor kan zijn dat de gemeenteraadsverkiezingen, die veel energie van bestuurders en ambtenaren vroegen, samenvielen met de aanmeldingsperiode voor de prijs. Bij het sluiten van de termijn waren nieuwe colleges van B & W soms amper geïnstalleerd.

Ook bezuinigingen op ambtelijke capaciteit voor erfgoed zijn een oorzaak. Merkwaaardig genoeg bleken de budgetten voor erfgoedbeleid relatief stabiel, of zelfs hoger te zijn(!), maar op ambtelijke uren werd wel bezuinigd.

Gemeenten die desondanks sterk inzetten op erfgoed, kregen daarvoor extra waardering van de jury.

De genomineerden:

Wie vonden we als jury de beste(n) en waarom?

De jury heeft 4 kandidaten genomineerd voor de BNG Bank Erfgoedprijs 2014: Bergen op Zoom, Coevorden, Midden-Delfland en Rheden.

Hieronder in telegramstijl de aspecten die de jury opvielen:

BERGEN OP ZOOM

- Sterke openbare ruimte: pleinenplan, relatief weinig commerciële ontsiering, fraai straatbeeld en –plaveisel, oude muurreclames weer zichtbaar, informatieborden voor inwoners, cultuurhistorisch gaaf ensemble van de Markt.
- Groen in de stad: de Stadstuin aan de Fabriekstraat door bewoners. Mooi voorbeeld van (ook bestuurlijk) 'braakliggend' terrein voor burgerinitiatief.
- Geslaagd herbestemmingsbeleid, culminerend in nieuw gebruik van industrieel erfgoed 'De Zeeland'.
- Aandacht voor militaire historie van linies en forten. Project Ravelijn getuigt van bestuurlijke lef, vernieuwende aanpak van Fort de Roovere.
- Mooi en fors museum, met aandacht voor de jeugd.
- Bewoners lijken tevreden en betrokken, maar verwachten (nog) meer gemeentelijk initiatief.
- Continuïteit van beleid: men is al lang bezig met erfgoed, bijvoorbeeld door een 'Kerkensie'.
 - Financieel sterk: met beperkte middelen toch scoren en ook middelen elders verwerven.
 - **Kanttekening:** de randen van het centrum en de aanloopstraten tonen leegstand.
 - **Tip:** zou 'water terug in de stad' door het weer open leggen van de Oude Haven een extra kwaliteitsimpuls geven?
 - **Algemeen:** Bergen op Zoom is breed, bestendig en bewust bezig.

COEVORDEN

- Museum/Arsenaal: mooie inrichting en uitstekende bundeling van krachten. De openbare ruimte rondom Kasteel Coevorden oogt zeer verzorgd.
- Coevorden heeft geïnvesteerd in de stad als museum, niet (alleen) voor toeristen, maar ook als kwaliteitsomgeving voor de eigen inwoners.
- Betrokken burgers: maar liefst 7 historische verenigingen zijn actief betrokken bij het beleid.
- Brede blik: naast inspanningen voor de stad, worden ook de es- en kanaaldorpen, het landschap, archeologie en watererfgoed bediend.
- Geopark is een mooi initiatief, hoewel niet alleen van Coevorden.
- Catalogus Openbare Ruimte: een uitstekende leidraad om de beeldkwaliteit van de krachtige structuur van de binnenstad op te vijzelen.
- **Kanttekening:** de entree van de stad is minder aantrekkelijk.
- **Tip:** maak het radiale patroon van straten zichtbaarder door bestrating, trek de kwaliteit door in de stad.
- **Algemeen:** de jury staat niet alleen in haar waardering voor Coevorden. Van het Europese samenwerkingsverband van vestingsteden ECCOFORT ontving de stad al een onderscheiding.

MIDDEN-DELFLAND

- Midden Delfland combineert erfgoedbeleid met (economisch) beleid door zich als 'Cittaslow' gemeente te profileren, waar ook de agrarische voedselproductie ('slowfood') heritage is.
- Sterke betrokkenheid inwoners, velen dragen dit concept, werken eraan mee.
- Bij sloop van kassen en andere bebouwing wordt grond weer 'teruggegeven' aan het landschap.
- Mooie manier om waarden van gebied te ontdekken vanuit een ander standpunt: door 'de uitkijkstoelen' langs de trekvaart.
- Mooie molens, en een prachtige kern is 't Woudt.
- **Kanttekening:** nieuwbouw van matige signatuur.
- **Tip:** trek het concept van eigentijdse historisering verder door, laat het (nog) meer zien.
- **Algemeen:** Midden-Delfland is een voorbeeld als het gaat om omzetten van een nadeel (ingesloten zijn door urbanisatie), in een voordeel van herkenbare gemeentelijke profilering (groene long).

RHEDEN

- Laat burgers participeren, overlegt met hen, geeft hen vertrouwen, zekerheid en eigen verantwoordelijkheid.
- Men steekt veel energie in nieuwe architectuur.
- Het beleid is constant en veelzijdig. Men woekert met datgene wat een kleinere gemeente allemaal heeft.
- Veel aandacht voor de zone van landgoederen, buitenplaatsen en het groene erfgoed.
- Gazellefabriek is een voorbeeld van continuering van bestemming als modern en monumentaal, oer-Hollands bedrijf.
- Rheden is een voorbeeldgemeente, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Er is veel bestuurlijk enthousiasme. Rheden geeft altijd zekerheid op het terrein van erfgoed.
- **Kanttekening:** het centrum van Velp is verrommeld, de schoonheid van de plaats komt daar te weinig tot uiting.
- **Tip:** richt een TIP (Toeristisch Informatie Punt) in. In de kernen vindt men nu te weinig erfgoed informatie, meer cultuurtoerisme is kansrijk dan.
- **Algemeen:** Een kleinere gemeente met veel erfgoed die veel doet met haar budget, veelzijdig beleid en met velen.

De winnaar:

Wie wint?

Het eindoordeel

De jury heeft dus op grond van zowel de 'theorie' als de 'praktijk' van de genomineerden tot haar eindoordeel kunnen komen. Wie had net dat beetje meer, wat maakte uiteindelijk een onvergetelijke indruk?

Alles afwegend vindt de jury **Rheden de tweede plaats** waard, omdat deze gemeente bij haar erfgoedbeleid de 'participatiesamenleving' in de goede betekenis al volop praktiseert.

Bergen op Zoom is de winnaar, als gemeente die op veel erfgoedborden tegelijk schaakt, maar daarbij vooral haar (ouder wordende) uiterlijk uitstekend blijft verzorgen.

DE JURY

De jury van de BNG Bank Erfgoedprijs bestaat uit:

- **James van Lidth de Jeude**
juryvoorzitter; voorzitter BNG Cultuurfonds en voormalig burgemeester van Deventer
- **Liesbeth van der Pol**
architect en voormalig Rijksbouwmeester
- **Karel Loeff**
directeur Erfgoedvereniging Heemschut
- **Jan van de Voorde**
plaatsvervangend directeur Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- **Paul Spies**
directeur Amsterdam Museum
- **Andries Ponsteen**
directeur Erfgoedhuis Zuid-Holland

Organisatorisch wordt de jury ondersteund vanuit Kunsten '92 door **Heleen Alberdingk Thijm** en **Henk Hoogeveen**.

BNG BANK ERFGOEDPRIJS

Jaarlijks wordt aan de gemeente met het beste beleid op het gebied van cultureel erfgoed een nationale prijs toegekend: de *BNG Bank Erfgoedprijs*. Hoofdsponsor *BNG Cultuurfonds* stelt het prijzenbedrag van € 25.000 ter beschikking. De BNG Bank Erfgoedprijs is een initiatief van het Erfgoedplatform van Kunsten '92. In 2010 won de gemeente Dordrecht (ZH), in 2011 de gemeente Westerveld (Dr), in 2012 de gemeente Schiedam (ZH) en in 2013 de gemeente Kampen (Ov).

De BNG Bank Erfgoedprijs stimuleert gemeenten in Nederland om cultuurhistorie en erfgoed breed op te nemen in hun beleid en daar (uitvoerend) werk van te maken. Het Erfgoedplatform van Kunsten '92 vindt het tonen van aansprekende praktijkvoorbeelden een uitstekend middel om andere gemeenten te stimuleren enthousiast erfgoedbeleid te voeren.

Jury en organisatie, van links naar rechts

Paul Spies, Karel Loeff, James van Lidth de Jeude, Liesbeth van der Pol, Henk Hoogeveen, Andries Ponsteen

BNG BANK
ERFGOEDPRIJS
2014

BERG

ZO

COEVO

MIDI

DELFI

RHE